

A magyar tűzoltóképzés vázlatos története

Honnan hova jutott a hazai tűzoltóképzés? A cím látszólag egy történelmi áttekintést sejtet. Az előzmények, a folyamatok ismerete nélkül azonban nehezen érthető a mai dilemmák és feladatok. A rendszerváltást követően a képzés liberalizálódása miatt a tűzvédelmi képzés is sok tekintetben piaci alapon szerveződött. Hogyan lehet a követendő oktatási programot, a kimenetet, a szakmai ismereteket biztosítani? Milyen szakmai felkészültséget biztosítsanak ezek az OKJ-ben szereplő szakmák.

A tűzoltás, - mint különös szakértelmet kívánó feladat - már az ókorban is megkívánta, hogy olyanok végezzék akik tisztában voltak a beavatkozás szabályaival, a mentés és az elhárítás legfontosabb ismereteivel. Ennek ellenére az évszázadok hosszú során át nem képezték ki olyan szakembereket, akik ezeket az ismereteket fő szakmaként birtokolták volna. A tűzoltást végzők alapvetően két körből kerültek ki: egyfelől a különféle ipartestületek más szakmára felkészített tagjaiból, másfelől a különféle reguláris szervezetek - főként a katonaság - tagjaiból. Ugyanakkor tapasztalható volt, hogy azok a szervezetek - pld. diákközösségek - amelyek szorosabb kötöttségben éltek és viszonylag gyorsan mozgósíthatók voltak, elsajátították a tűzoltás alapvető feltételeit is. Így volt ez Magyarországon is, ahol a debreceni vagy a sárospataki kollégiumok diákjai rendszeresen közreműködtek a városban vagy a környékén keletkezett tüzek oltásában.

Alapvető változást hozott az ipari forradalom, amelynek eredményeként nagy kiterjedésű települések és veszélyes üzemek jöttek létre. Itt a sűrűn telepített lakosság, illetőleg a veszélyes ipari tevékenység szükségessé tette, hogy a városok és az üzemek az ott keletkezett tüzek oltására megfelelően kiképzett, viszonylag gyorsan mozgásba hozható tűzoltókkal rendelkezzenek. Így pld. Angliában már a XVII. században fellelhetők az egyes nagyvárosokban a szervezett tűzoltóságok. Hazánkban a XIX. század közepe táján jönnek létre az első önkéntes alapon megalakult tűzoltóságok (1831. Arad), illetőleg az üzemi tűzörsegek (1855. Óbudai Hajógyár).

Az elsőként kialakult tűzoltóságok alapvető feladatuknak a tüzek eloltását, illetve a bajba jutottak mentését jelölték meg. Annak ellenére, hogy a tüzesetek megelőzésének fontosságát már államalapító királyunk idején felismerték és erre vonatkozóan több fontos országos és helyi rendelkezés is igyekezett iránymutatást adni, a tűzmelegelőzéssel kapcsolatos képzés csak viszonylag későn - a XVIII - XIX. században - vált időszzerűvé. II. József 1788-ban alkotott tűzrendészeti pátensét, amelyet számos törvényhatóság is átvett, már a megelőzés fontossága is áthatotta. Így került a helyi közigazgatás homlokterébe a tűzmelegelőzéssel kapcsolatos előírások érvényesítése. A tűzrendészeti pátens hármas felosztása (tűzmelegelőzés, tűzoltás, tűzvizsgálat) a jelenlegi tűzoltóképzés alapvető szakmai felosztását adja.

A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség 1870-ben történt megalakulásakor egyik fő feladatának tekintette, hogy megszervezze az egységes hazai tűzoltóképzést. Ennek alapvetően két oka volt. Addigra az országban viszonylag széles körben elterjedtek azok a kornak megfelelő szakszerű tűzoltó eszközök és felszerelések, amelyek csak kellő szakmai tudással voltak hatékonyan kezelhetők, másfelől egyre szélesebb körűvé vált a veszélyes technológiák, berendezések és anyagok alkalmazása, amely a beavatkozó tűzoltótól már nemcsak bátorságot, hanem kellő szakismeretet is kívánt.

A szövetség kezdeményezésére egyre több vármegyében szerveztek tűzoltó tanfolyamokat, ahol a leendő tűzoltók egységes tematika alapján sajátíthatták el a hatékony beavatkozási ismereteket, a tűzoltóeszközök és felszerelések szakszerű használatát. A képzés és kiképzés szerves részét alkották a különféle szintű tűzoltóversenyek, ahol a tűzoltók szakmabeli ismereteiket a gyakorlás keretében is összevethették. A magyar tűzoltók szakmai felkészülésére és ismeret szintjéről ad objektív képet, hogy több nemzetközi versenyen is előkelő helyezést értek el.

A két világháború között a tűzoltóság szakmai felkészítése már kiegészült a légoltalmi oktatással is, amely a későbbiek során a háborús támadások következményeinek elhárításánál sokszor segítette a hatékony életmentést és a beavatkozást.

A második világháború megelőzően a nagyvárosokban működő hivatásos önkormányzati tűzoltóság képzése a belügyminiszter rendelete alapján meghatározott rendszer szerint történt. Ugyanakkor az önkéntes és az üzemi tűzoltóságok ezeknek a képzési módszereknek az átvételével - bár nem azonos szinten - de megfelelő felkészítést kaptak a tűzoltásra és az egyre több alkalommal előforduló műszaki mentéseknél történő beavatkozásra is.

A második világháborút befejezését követően a tűzoltóképzés lényegében a székhely tűzoltóságokon történt, ezért elsődlegesen az alapkiképzést és a létszámában jelentős háborús veszteségeket szenvedett tűzoltóság utánpótlását szolgálta. Amikor 1948-ban a korábbi önkormányzati tűzoltóságok átalakításával létrejött a hivatásos állami tűzoltóság, megkezdődött a tűzoltóképzés reformja is. Ebben az évben hozták létre az első állami tűzoltó tanosztályt, amelynek 100 fős hallgatósága, 8 hetes újonciskola elvégzését követően állt szolgálatba, elsősorban a különböző nagyüzemek állami tűzoltóságainál.

Ugyanebben az évben létrehozták az első állami tűzoltótiszti tanalosztályt is, amellyel egyidejűleg három hónapos időtartamú újoncképző tanalosztály is megkezdte a működését. Az új képzési elgondolások elsődlegesen a hivatásos rendfokozathoz kötötték az iskola időtartamát, és az ott oktandó tananyagok körét is.

A viszonylag kialakulatlan képzési elgondolások miatt 1949. és 1956. között többször is változtattak a különféle szintű oktatási formákon. Létrehozták a Tűzoltó Műszaki Tiszthelyettesi Tanosztályt, majd a Tűzoltó Gazdász Tiszthelyettesi Iskolát és a tűzvédelmi helyzet értékelését követően megkezdődött a tűzoltóinstruktorok képzése is, akiknek a feladata a tűzvédelmi szempontból kiemelkedő veszélyességi üzemekben a tűzmelegelőzési feladatok ellátása volt.

A viszonylagos stabilitás 1956-ot követően kezdődött. Először a tűzoltótiszt-képző iskolát hozták létre, majd megalakult a tiszthelyettesi beosztást ellátók részére a kétéves a készenléti szolgálatot ellátóknak pedig az egyéves bentlakásos képzés keretében szervezett oktatás. Ez a rendszer mintegy évtizeden át működött és stabil bázist jelentett a hivatásos állami tűzoltóság tagjai számára. Viszonylag kisebb figyelmet fordítottak az önkéntes, illetőleg a vállalati (üzemi) tűzoltók tanfolyamszerű képzésére. A meglévő oktatási formák bővítését jelentette az 1967-ben megkezdett új típusú tiszthelyettesi (zászlósi) képzés, amely egy év időtartamú volt. A fokozottabb szakismeretek igényelték, hogy a különféle speciális berendezések kezelői részére 1979-től külön tanfolyamokat szervezzenek.

Az 1970-es évek közepétől megnövekedett a képzés iránti igény mind a beosztott tiszti, mind a tiszthelyettesi állomány körében. Ezt biztosítandó több megyében szervezett kihelyezett képzést a BM Tűzoltó Kiképző Központ. Ez az intézmény látta el a tiszti képzést, valamint levelező formában a polgári felsőfokú oktatási intézményekben végzetek felsőfokú szakmai kiképzését is.

Az 1990-es években ismételten napirendre került az újoncképzés rendszere, amely először 4,5 majd három hónapos képzési idő meghatározásával központi és kihelyezett képzési formában történt.

Annak ellenére, hogy a tűzoltó szakma egyre magasabb szintű elméleti és gyakorlati ismeret anyag megszerzését követelte, az általános szakmai elismertség ezt nem tükrözte vissza megfelelően, mert az itt szerzett végzettség még a szakmunkás szintet sem biztosította. Ennek megfelelően át kellett gondolni és a szakmai képzés súlyának növelésével a jogi lépéseket is meg kellett tenni azért, hogy a tűzoltók szakmunkás, technikus, illetőleg felsőfokú szakmai képzést szerezhessenek.

Ez viszonylag a felsőfokú képzés területén bizonyult a leginkább megvalósíthatónak, mert az ott végzők már más felsőoktatási intézményekben felsőfokú képesítést szereztek. A gondot az jelentette, hogy az itt képesítésre jelentkezők különféle szakterületekről érkeztek felsőfokú végzettséggel. A természettudományos, a műszaki vagy a humán területen szerzett főiskolai, egyetemi végzettség alapvetően eltérő indulási pontot jelentett a felsősintű tűzoltóképzésnél. Sikerült azonban olyan szakmai tematikát összeállítani, amelynek elsajátításával az eltérő szakterületen végzetek kellő alapot szereztek arra, hogy a gyakorlatban is felsősintű tűzoltó (tűzvédelmi) tevékenység végzésére alkalmasak legyenek.

Megoldásra várt a tűzoltó szakmunkás képzés és a tűzvédelmi technikus képesítés feltételeinek szakmai és jogi elismertsége. Erre a 2002-es év során történt érdemi előbbrelépés, amikor a 10 hónapos tűzoltó szakmunkásképzést katasztrófa- és tűzvédelmi technikus képzéssé alakítottuk át, és ennek megfelelően gondoskodtunk a középfokú szakképzést igénylő beosztások utánpótlásának biztosításáról.

Némi magyarázatot igényel, hogy miért volt szükség a középszintű képzésben egyfajta pályakorrekcióra. A 2000. január 1-el hatályba lépett katasztrófavédelmi törvény szükségessé tette, hogy a törvényben elsődlegesen beavatkozóként megjelölt tűzoltó egységek munkáját alapszinten irányító vezetők már ne csak tűzvédelmi, hanem katasztrófavédelmi ismeretekkel is rendelkezzenek. Ezért a tananyagot megfelelő módon ki kellett egészíteni azokkal a katasztrófavédelmi ismeretekkel, amelyek nélkülözhetetlenek a tűzoltóegységek beavatkozását irányító közvetlen vezetők számára.

Az átalakulás során a képzést szervező BM Katasztrófavédelmi Oktatási Központ megtartotta a további funkcióit is, így a hivatásos tűzoltóképzés három szintjét, vállalta a polgári életben tűzvédelmi tevékenységet ellátók felkészítését, a főiskolai egyetemi végzettséggel bírók szakmai átképzését és természetesen végezte a tűzoltóságok tagjainak továbbképzését, illetőleg speciális kiképzését.

A tűzvédelmi képzés területén komoly feladatot jelent azoknak a szakembereknek a felkészítése, illetőleg vizsgáztatása, akik a különféle gazdálkodó szerveknél, intézményekben látnak el tűzvédelmi - és kapcsolt munkakörben polgári védelmi, munkavédelmi, illetőleg katasztrófavédelmi - feladatokat.

Miután a rendszerváltást követően a képzés liberalizálódása miatt egyre több olyan intézmény, szervezet jelenik meg az oktatás - a tűzvédelmi képzés - piacán is, amely vállalja, hogy megfelelő képzettségű szakembereket képez ki, a minőség ellenőrzése fokozott szakmai figyelmet igényel. Ezért kapott különös jelentőséget a BM Katasztrófavédelmi Oktatási Központ azon feladata, hogy az ilyen képzést végző szervek számára egyfelől meghatározza a követendő oktatási programot, másfelől a végzősök esetében vizsgáztatási feladatokat lánson el. Ezek a szakmák szerepelnek az OKJ-ben és ezért nem mindegy, hogy a vizsgabizonyítványt szerzettek milyen szakmai felkészültséggel rendelkeznek. Az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság felelőssége mind a szakmai igényeknek megfelelő tananyagok összeállításában, mind a vizsgafeladatok meghatározásában, mind-pedig a vizsgáztatásban meghatározó szerepet tölt be.

Prof. Dr. Bleszity János
tű. vezérőrnagy
mb. tanszékvezető
főiskolai tanár